



Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης – Ο Καλόγερος

Α'

Οσάκις ηνοίγετο η θύρα του μικρού οικίσκου, δυσμόθεν, απέναντι της πύλης του ναού, και δύο νεάνιδες, ισχναί, χλωμαί, η μία ολίγον τι νοστιμούλα, η άλλη σχεδόν άσχημη, προέκυπτον εις το άνοιγμα, κοιτάζουσαι περιέργως τα συμβαίνοντα εις την οδόν, ή εις τους διαβάτας, ως κάμνουν τα πτωχοκόριτσα όταν δεν έχουν εργασίαν, ή όταν η περιοδική οκνηρία διά της φαντασίας και της κεφαλής καταβεί εις τους βραχίονας και την μέσην των, τότε εφάινετο και μία πρεσβυτική μορφή γυναικός όπισθεν των, κόκκινη, στρογγύλη, όχι πολύ ερρυτιδωμένη ακόμη, ήτις πρέπει να ήτο η μήτηρ των δύο νεανίδων, και εφάινετο ότι εις τον καιρόν της θα ήτο πολύ νοστιμωτέρα αφ' όσον ήσαν σήμερα αι δύο κόραι της.

Τότε απ' αντικρύ μία των γειτονισσών, η κυρα-Κώσταινα, αγαπώσα την κακολογίαν, όσον και πάσα άλλη, έλεγε:

- Να οι παπαδιές!

Και ο διαβάτης, όστις ήτο από άλλην συνοικίαν, και τυχαίως συνέβαινε να περνά απ' εκεί, ακούων την λέξιν ταύτην, εγύριζε με απορίαν προς το μέρος της μεσήλικος γυναικός, ισταμένης και αυτής παρά την θύραν της οικίας της, νηθούσης ορθοστάδην με μεγάλην ρόκαν, περιήν ήτο τυλιγμένη παχεία τολύπη μαλλίου, αδυνατών να εννοήσει πώς συνέβαινε να υπάρχωσι τρεις παπαδιές επί το αυτό, εις πόλιν μάλιστα όπου λεληθότως και παρανόμως τείνει να καταργηθεί διά τους ιερείς ο θεσμός του γάμου. Αλλ' η κυρα-Κώσταινα, επιφυλακτική, σιωπηλή, συνέστελλε τα χείλη, στυγνή ως Σφιγξ ήτις, αφού είπε το αίγιμά της, άφηνεν ασπλάγχχνως τα θύματά της να βασανίζωνται διά να εύρωσιν, αν δύνανται, την λύσιν.

* * *

Μίαν εσπέραν, ο πάτερ Σαμουήλ, αφού εψάλη ο εσπερινός, κατά το σύνηθες, εξήλθε παρά την θύραν του ναού, συνηθίζων ν' αφήνει τον ναόν ανοικτόν και μετά τον εσπερινόν επί μίαν ώραν, με την ελπίδα ότι θα εισέλθει τις των διαβατών να κολλήσει κηρίον. Ο πάτερ Σαμουήλ ήτο νέος ακόμη, ολιγώτερον των σαράντα ετών, και είχεν έλθει εκ του Αγίου Όρους διά να ιατρευθεί εκ της οφθαλμίας, υφ' ης έπασχεν, προσκολληθείς, χάριν προσκαίρου εξοικονομήσεως παρά τινι ενοριακή εκκλησία των Αθηνών ως νεωκόρος. Αλλ' αφού ιατρεύθη, παρήλθον έτη, και εξηκολούθησε να μένει εις την θέσιν του νεωκόρου, μελετών μεν να επανέλθει ως τάχιστα εις την Μονήν της μετανοίας του, αλλ' ουδέποτε αποφασίζων. Είχεν αξιωθεί δε της εμπιστοσύνης των επιτρόπων του ναού, οίτινες έλεγον ότι ουδέποτε απήντησαν πιστότερον άνθρωπον και καθαρωτέρας χείρας. Και την υπόληψιν δε της ενορίας όλης σχεδόν την είχεν ο πάτερ Σαμουήλ. Αλλά μόνον εις ενορίτης γείτων, κατοικών ου μακράν της εκκλησίας, παρά την καμπήν της πρώτης οδού, τον επείραζε τον καημένον τον καλόγηρον, δεν τον άφηνε «σε χλωρό κλαδί». Ούτος ήτο ο κυρ Γιάννης ο Μανάφτης, πεντηκοντούτης, ευτραφής, πρῶην εμπορευόμενος, μετρίως εύπορος, έγγαμος και πατήρ τέκνων. Ήξευρεν ολίγα γράμματα και ήτο τακτικός αναγνώστης

εκκλησιαστικών βιβλίων. Είχεν έν ελάττωμα, το ότι «εχάνετο διά ξένας υποθέσεις». Άμα λοιπόν συνήντα καθ' οδόν ή εις τα πρόθυρα του ναού του πάτερ Σαμουήλ, όστις τον εχαιρέτα ταπεινώς και υπομειδιών πάντοτε, καθώς εσυνήθιζεν, (ο καλόγερος ήτο μέτριος το ανάστημα, Ξανθός, μελιχρός και ευπροσήγορος), ο κυρ Γιάννης ο Μανάφτης, αντί παντός χαιρετισμού, του έλεγε:

- «Τι προσήλθες, αδελφέ;»

Ή:

- «Μη έκ τινος ανάγκης ή βίας;» ή άλλο τι παραπλήσιον. Όλα ρητά ειλημμένα εκ

των ερωταποκρίσεων των γινομένων κατά την τελετήν της κουράς Μοναχού, δι' ων ανεμίμησεν εις τον πτωχόν νεωκόρον τας πνευματικάς του υποσχέσεις και υποχρεώσεις. Ο πάτερ Σαμουήλ πότε εμειδία ανεχόμενος, πότε εφουρκίζετο και «δεν εσήκωνε πειρασμόν», πότε έκρυπτε την στενοχωρίαν του και τον θυμόν του. Αλλ' ο κυρ Γιάννης δεν εφαινετο βαρυνθείς να επαναλαμβάνει το πείραμα.

Και την εσπέραν λοιπόν εκείνην, διαβαίνων ο κυρ Γιάννης και ιδών τον καλόγηρον, έκαμε νεύμα της κεφαλής, και τον προσηγόρευσεν λέγων:

- «Λάβε το ψαλίδιον και επίδος μοι αυτό».

Αιτιττόμενος την τάξιν την γινομένην εν τη προμνημονευθήσει κουρά Μοναχού ή «Ακολουθία του Αγγελικού Σχήματος», καθ' ην, όπως δειχθεί το αυτοπροαίρετον και αβίαστον της προσελεύσεως εις τον μοναστικόν βίον, ο ιερεύς τρις επιτάττει τω δοκίμω να τω επιδώσει ίδια χειρί το ψαλίδιον, και αφού δις το επιστρέψει επί της τραπέζης, μετά την τρίτην επίδοσιν μόλις εκτελεί την κουράν.

Την φοράν ταύτην, ο καλόγερος εθύμωσε πλέον του συνήθους. Ίσως συνετέλεσεν εις τούτο και το ότι, επειδή ήτο εσπέρας Κυριακής του Μαΐου, η μικρά προ του ναού πλατεία δεν ήτο εντελώς έρημος ανθρώπων. Ίσως ο πάτερ Σαμουήλ εφοβήθη μη ακούσωσι και άλλοι και νοήσωσι τους υπαινιγμούς του κυρ Γιάννη. Εδώ κι εκεί ήσαν παιδιά παίζοντα, είτα δύο ή τρεις νέοι ίσταντο ολίγον απωτέρω συνομιλούντες. Η κυρα-Κώσταινα εκάθητο και αυτή άνευ της ρόκας της, ενώπιον της θύρας της οικίας της, αντικρύ του ναού, και ολίγον τι μεσημβρινώτερον εφαινοντο ιστάμεναι προ της θύρας του οικίσκου των εκείναι, τας οποίας αυτή ωνόμαζε παπαδιές.

- Για να σου πω, κυρ Γιάννη, είπε μεθ' υποζέοντος θυμού ο καλόγηρος· είναι μια παροιμία που λέγει: *Εκείνος πο' χει τα γένεια, έχει και τα χτένια*.

- Το ξέρω, πάτερ Σαμουήλ, απήντησεν ο κυρ Γιάννης, μα είναι και μια άλλη που

λέει: *όποιος μ' θέλει το καλό μ', με κάνει και κλαίω*.

Ο καλόγηρος, σκυθρωπός, δεν εδευτερολόγησεν. Αλλ' ο κυρ Γιάννης, όστις ήτο κατά βάθος φιλόανθρωπος, διά να τον παρηγορήσει μάλλον, προσέθηκε:

- Δεν θυμάμαι τι λέγει ο θεός Χρυσόστομος, δεν ξέρω και πολλά γράμματα, η οσιότης σου γνωρίζεις καλύτερα· μου φαίνεται πως λέει: «καλύτερες είναι οι ξυλιές των φίλων παρά τα φιλήματα των εχθρών».

- Δεν ξέρω να το λέει αυτό πουθενά, απεφάνθη μετά πεισμονής ο καλόγηρος.

- Πώς δεν το λέει; επέμενεν ηπίως ο κυρ Γιάννης· είπα δα πως δεν ξέρω πολλά

γράμματα αλλ' ως την δευτέρα του Ελληνικού επήγα, και στα χρόνια μας δεν το είχαν σε ντροπή τους να παραδίδουν τους λόγους των αγίων Πατέρων, καθώς τώρα. Τον λόγο εις τον Ευτρόπιον τον επαυδόθηκα κι εγώ και να πώς λέει, αν θέλεις να σου πω το κείμενο, που μας έβαζαν τότε οι δάσκαλοι να το μαθαίνουμε απ' όξω, επανέλαβεν ο κυρ Γιάννης: «Ουκ έλεγόν σοι, ηνίκα συνεχώς επετίμας μοι λέγοντι ταληθή, ότι εγώ σε φιλώ μάλλον των κολακευόντων; εγώ ο ελέγχων πλέον κήδομαι των χαριζομένων; ου προσετίθην τοις ρήμασι τούτοις ότι ανεκτότερα τραύματα φίλων υπέρ εκούσια φιλήματα εχθρών; Ει των εμών ηνέσχου τραυμάτων, ουκ αν σοι τα φιλήματα εκείνων τον θάνατον τούτον έτεκε· τα γαρ τραύματα υγίειαν εργάζεται· τα δ' εκείνων φιλήματα νόσον ανίατον παρεσκεύασε.

- Εκείνος ήτον ο μέγας Χρυσόστομος, είπεν ο καλόγηρος.
- Το ξέρω, και γι' αυτό τον επικαλούμαι κι εγώ και βγάζω το καπέλο μου, και

σκύφτω ως τη γη μπροστά του, είπε συνοδεύων τον λόγον διά κινήσεων και χειρονομιών ο κυρ Γιάννης· μα ως τόσο κι εγώ δεν σου τα είπα για κακό, και αφού θυμώνεις, σου υπόσχομαι ότι από δω κι εμπρός δεν θα σου κάμω λόγο πλέον. Ένα μόνον θέλω να σου πω, ότι εμείς ο απλός λαός, να ξέρεις, δίνομε μεγαλύτερη σημασία στις λέξεις παρά στα πράγματα. Οι λέξεις τι σε πειράζουν, κι εγώ τι σου φταίω αν κοπανίζω αέρα με τη γλώσσα μου; Τα πράγματα να κοιτάξεις· η συνειδήσή σου τι σου λέει; Είναι η συνειδήσή σου καθαρή; Τότε απ' τις λέξεις δεν έχεις να φοβηθείς τίποτε. Τώρα σχώρεσέ με, αδελφέ μου, κι άλλη φορά πλέον δεν σου ξαναλέω τίποτε γι' αυτά τα πράγματα.

- Κάθε αρνάκι απ' το ποδαράκι, συνεπέρανε δι' άλλης πάλιν παροιμίας ο καλόγηρος.

Και ο κυρ Γιάννης εστράφη προς το δυτικόν μέρος κι επήγε να εύρει τους φίλους του τους συζητητικούς και συμποτικούς, μεθ' ων έπαιρνε το ορεκτικόν του κατά πάσαν εσπέραν, πριν απέλθει οίκαδε διά το δείπνον.

Μόλις είχε στρέψει ούτος τα νώτα και η γραία Τασού (ήτο η μήτηρ των δύο νεανίδων, τας οποίας η κυρα-Κώσταινα ετιτοφόρει παπαδιές, πενηνταπέντε ετών, με κόκκινον πρόσωπον, όχι πολύ ζαρωμένη) επλησίασεν εις τον καλόγηρον, τον εκαλησπέρισεν, εισήλθεν εις τον ναόν, έκαμε τον σταυρόν της, και σταθείσα παρά το παγκάρι (διότι έκαμνεν ευχαρίστως την εκκλησιάρχισσαν), εστράφη προς τον μοναχόν, ιστάμενον παρά την παραστάδα της θύρας, και του λέγει:

- Τι σου είπε Σαμουήλ;
- Ποιος;
- Ο κυρ Γιάννης ο Μανάφτης.
- Τα μαθημένα, δεν ξέρεις;
- Και τι θα πουν εκείνα δα που σου λέει, πολλές φορές;
- Ποια;
- Σάμπως γυρίζει η γλώσσα μου να τα πω; Σου λέει: «Τι μας ήρθες, αδερφέ;» και «απομένεις πάσα χλίψη και στενοχωρία;» και κάτι άλλα.
- Καθένας ελεύθερος είναι να λέει, δεν βαριέσαι;
- Και τι θα πουν, σε τι απάνου σου τα λέει;

- Μου λέει τάχα... είπε στενοχωρημένος κι ερυθριών ο καλόγερος... ότι πως... ότι δηλαδή να έχω το νου μου, και να υπηρετώ την εκκλησιά με ζήλο.
- Και μήπως δεν υπηρετάς καλύτερ' από καθένανε, τουλόγου σου;
- Αλήθεια... μα κόσμος είναι, τι τα θέλεις; Δεν μπορεί κανείς να τους ευχαριστήσει όλους...

Την στιγμὴν ἐκείνην εἰσώρμησαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν δύο παιδιὰ τῆς γειτονιάς, ὁ εἷς δεκαπεντούτης, ὁ ἄλλος δεκατετραέτης, ἐκβάλλοντες ἀκόμη καπνὸν ἀπὸ τοὺς ρώθωνας, ἀνυπόδητοι, κακοφορεμένοι, ἀνίπτοι. Ὁ εἷς εἶχε πετάξει ἀρτίως τὸ τσιγάρο ἔξω τοῦ ναοῦ, ὁ ἄλλος τὸ ἀφήσεν ἀναμμένον ἐπὶ τινος μαρμάρου ἔξω τῆς θύρας, ἐπιφυλαττόμενος ἅμα ἐξέλθει νὰ το ἀναλάβει. Καὶ οἱ δύο φαιδροί, θορυβοποιοί, πατοῦντες ἐπὶ τῶν πλακῶν μετὰ κρότου, ἐφώνησαν με τὴν γνωστὴν ἐπιχώριον προφορὰν πρὸς τὸν Σαμουήλ:

- Καλόγερε! καλόγερε! Για βγάλε μας τὴν κολυμπήθρα...
- Γλήγορα! γλήγορα! εἶπε καὶ ὁ ἄλλος.
- Τι τρέχει, παιδιὰ;
- Ἔχουμε βάρφτιση. Ετοίμασε τὰ σύνεργα.
- Ετοίμασε τὰ θυμιατὰ κι ὅλα τὰ πῶς-τὰ-λένε, προσέθηκεν ὁ ἕτερος.
- Ἀμέσως! ἀμέσως!

Οὗτοι ἦσαν οἱ δύο βοηθοὶ τοῦ καλογήρου, οἵτινες μετεκόμιζον τὴν κολυμβήθραν εἰς τὰς οἰκίας, διὰ τὰς βαπτίσεις. Οἱ ἴδιοι ἐξεκώφαινον καὶ τοὺς ἐνορίτας δι' ὑπερμέτρου καὶ ἀτελευτήτου κωδωνοκρουσίας κατὰ τὰς εορτὰς, ἐνίοτε καὶ κατὰ τὰς καθημερινὰς. Οἱ αὐτοὶ δὲ, διανυκτερεύοντες πλειστάκις εἰς τὸ ὑπαιθρὸν ὀπίσθεν τῶν τοιχῶν τοῦ ναοῦ, ἤναπτον πυρὰ, κι ἐνίοτε προσεῖλκον νεότερα καὶ ἀθώτερα παιδιὰ εἰς τὴν ποθεινὴν συναναστροφὴν τῶν.

Ὁ Σαμουήλ ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ Βήματος τὰ ἀμφία, τὸ Εὐχολόγιον, τὸ Μυροδοχεῖον καὶ τὸ θυμιατόν, παρέδωκε τὴν κολυμβήθραν εἰς τοὺς δύο ἀγυιόπαιδας, καὶ ἠκολούθησε καὶ αὐτὸς κατόπιν τῶν, μεταβαίνων εἰς τὴν οἰκίαν ὅπου ἐμελλε νὰ τελεσθεῖ ἡ βάπτισις. Ἀφήκεν εἰς τὴν κυρα-Τασοῦ τὴν παραγγελίαν νὰ κλειδώσει τὸν ναόν. Αὕτη δὲ τὴν τελευταίαν στιγμὴν τοῦ εἶπε με ψίθυρον φωνήν:

- Θα σε ἰδοῦμε τὸ βράδυ; Ἔχουν κάτι νὰ σου πουν τὰ κορίτσια.

Ὁ καλόγηρος εἶπε: «θα ῥθω», καὶ στραφεὶς εἶδεν ἀντικρὺ τοῦ τὴν κυρα-Κώσταιναν, ἥτις εἶχεν ἐπ' αὐτοῦ ἐστηλωμένον τὸ βλέμμα, βλέμμα μεστόν ὑποψίας καὶ κακοβουλίας.

Β'

Οἱ συμποτικοὶ φίλοι τοῦ κυρ Γιάννη τοῦ Μανάφτη ἦσαν ὁ μπαρμπα-Γρηγοράκης, ὁ κυρ Ἀθανάσης καὶ ὁ γερο-Παντελάκης, ὅλοι εὐθύμοι γέροντες. Τὴν ἐσπέραν ἐκείνην εἶχον συνέλθει ἤδη εἰς τὸ παντοπωλεῖον τοῦ Κοσαροπούλου, εἶχον λάβει ὀλίγα χαψιά κι ἓνα τσίρον ὡς ὄψον, κι ἔπινον τὸν ξανθὸν ρητινίτην. Ἀπέφευγον ἐκ συστήματος τὴν μαστίχαν καὶ παν οἰνόπνευμα, ἔπινον δὲ συνήθως πάσαν ἐσπέραν πρὸ τοῦ δείπνου ἀνά δύο ἢ τρία ποτήρια οἴνου ἕκαστος. Ἦσαν ὅλοι καλοὶ οικοκυραῖοι, ὠκτεῖρον τὴν πολιτικὴν κατάστασιν, συνεζήτουν δὲ καθ' ἐκάστην ζητήματα πολιτικά, θρησκευτικά, κοινωνικά καὶ ἐνίοτε ἐπιστημονικά. Τὴν ἐσπέραν ἐκείνην τοῦ Μαΐου, οἱ μὲν ἄλλοι ἐκίρνων με νερόν τὸν οἶνον, ὁ δὲ γερο-Παντελάκης, δὲν

ήθελε ν' ακούσει τίποτε περί τούτου. Και εις τα κυνικά καύματα ακόμη τον έπινεν άκρατον.

Όλας τας παροιμίας τας παρεδέχετο ως αληθείς ο γερο-Παντελάκης, μόνον το ιαμβοτροχαϊκόν δίστιχον: «Το μήνα που δεν έχει ρω, βάζει ο μπεκρής νερό»· αυτό δεν ήθελε να το ακούσει· εβεβαίουν μάλιστα ότι είχε γνωρίσει το πάλαι ένα δάσκαλον οينوπότην, όστις, διά να ψεύσει και αποδείξει παράλογον το δίστιχον τούτο, εσοφίσθη και ανέλαβεν ως σπουδαίον έργον να προσθέσει εις όλους τους μήνας το ρω. Και τον μεν Μάιον τον έκαμε Μάριον, τον δε Ιούλιον, μη έχων πώς να τον προικίσει με ρω, τον μετεμόρφωσεν εις Ινούλιον. Έως εκεί έφθασαν αι επί των ονομάτων των μηνών εγχειρήσεις του τολμηρού δασκάλου.

Ότε εισήλθεν ο κυρ Γιάννης, η εσπερινή συζήτησις είχε αρχίσει ήδη. Την εσπέραν εκείνην, ως πάντοτε σχεδόν κατά Κυριακήν συνέβαινε, διότι έκαστος των συμποτών γερόντων απέφερε τας εκ του πρωινού εκκλησιασμού εντυπώσεις του, ήτο θρησκευτικόν το θέμα.

Δεν ανήκον όλοι εις την αυτήν ενορίαν. Την πρωίαν της Κυριακής ελειτουργείτο έκαστος εις την αυτήν ενορίαν του, και την εσπέραν, συνερχόμενοι επί το αυτό εκακολόγουν τους ιερείς, τους ψάλτας, τους επιτρόπους και προ πάντων τους αρχιερείς.

- Να έλα δα, κυρ Γιάννη, καλώς μας ήρθες, είπεν ο μπαρμπα-Γρηγοράκης. Δεν

λες και συ τίποτε, αδελφέ;

- Για τι πράγμα; είπεν ο κυρ Γιάννης.
- Φέρε, παιδί, ένα εκατοστάρι, κι ένα ποτήρι παραπάνω, διέταξεν ο κυρ

Αθανάσης.

Ο κυρ Γιάννης εκάθισε τέταρτος παρά την τράπεζαν.

- Καλώς τα κάνετε, κύριοι, είπε.
- Φιλονικούμε, είπεν ο μπαρμπα-Γρηγοράκης για τα εκκλησιαστικά μας

πράγματα. Εσύ είσαι εκκλησιαστικώτερος από μας. Αυτός ο Θανασάκης ο φίλος μου, είναι χονδροκέφαλος. Κοντραστάρει και καλά ότι η καλογερική, το μοναχικόν σχήμα, πώς το λένε, δεν είναι γραμμένο στο Ευαγγέλιο, και ότι, αν θελήσει η Ιερά Σύνοδος να δώσει την άδεια να παντρευθούν, παντρεύονται όλοι.

- Και την Ιερά Σύνοδο ποιος μπορεί να την παντρέψει; είπεν

ο γερο-Παντελάκης.

- Ανευλαβώς μεν, αλλ' ορθώς, παρατήρησεν ο κυρ Γιάννης· εννοείται· τότε

πρέπει να παντρευθούν πρώτα-πρώτα οι αρχιερείς.

- Κατάλαβες τώρα, Θανασάκη, φίλε μου; επανέλαβε θριαμβευτικώς ο Γρηγοράκης, το κατάλαβες ότι δεν έλεγες τίποτε, ή όχι;

- Πού καταλαβαίνω εγώ; Εγώ αργώ να καταλάβω, απήντησεν ελαφρώς πειραχθείς ο κυρ Αθανάσης· αργώ, αλήθεια, μα ως τόσο, άμα καταλάβω ένα πράγμα, το καταλαβαίνω καλά, Γρηγοράκη μου.

Ο μπαρμπα-Γρηγοράκης εγέλα σιγά.

- Έχετε υπομονήν, κύριοι, ιδού τι είναι· θέλετε να με ακούσετε εμέ; είπεν ο κυρ Γιάννης.

- Ακούς εκεί, βέβαια· γιατί σου είπε, ότι είσαι εκκλησιαστικώτερος από όλους

μας; απήντησεν ο μπαρμπα-Γρηγοράκης. Κι έπειτα ξέρεις και γράμματα.

- Μα ας πιούμε ως τόσο και μια, επρότεινεν ο γερο-Παντελάκης
- Ευχαρίστως.

Και συνέκρουσαν τα ποτήρια.

Ο κυρ Γιάννης ήκουσε χωρίς να διαμαρτυρηθεί την περί της εγγραμματωσύνης του φιλοφρόνησιν του μπαρμπα-Γρηγοράκη. Είναι αληθές ότι εγνώριζεν είπερ τις και άλλος της ειρωνικής μετριοφροσύνης τα θέλητρα, και όταν προ μικρού διαβεβαίου τον πάτερ Σαμουήλ, τον νεωκόρον, ότι μόνον έως την β' τάξιν του Ελληνικού σχολείου είχε φθάσει, δεν έλεγεν αλήθειαν. Είχεν ακούσει και γυμνασιακάς τάξεις, και προσέτι, λίαν φιλαναγνώστης ων, είχεν αναπτύξει τας ιδέας του. Εκ φύσεως δε δεν εστερείτο και κρίσεως ορθής.

- Λοιπόν, λέγε, σε ακούμε, είπεν ο Γρηγοράκης.
- Εγώ δεν ακούω τίποτε, είπεν ο κυρ Θανάσης.
- Μην ακούς εσύ, γιατί άδικα σκοτίζεσαι. Παιδί! φέρε ολίγο μπαμπάκι να του

στουπώσουμε τ' αυτιά.

- Μα σταθήτε, υπέλαβεν ο κυρ Γιάννης, άφσε τον Γρηγοράκη να λέει, κυρ

Θανάση. Ιδού με ολίγας λέξεις, ας διατυπώσωμεν το θέμα, κύριοι. Το ζήτημά σας ήτον, καθώς ενόησα, αν εις την εποχήν μας πρέπει να υπάρχουν πλέον καλόγηροι, ή όχι. Δεν είναι αυτό;

- Μάλιστα.
- Ιδού λοιπόν, με δύο λέξεις. Εννοείτε, κύριοι, να μείνωμεν εντός της Ορθοδοξίας, ή φρονείτε ότι πρέπει να προσέλθωμεν εις τον Προτεσταντισμόν;
- Μη γένοιτο, είπεν ο Γρηγοράκης.
- Πώς είπες, να γίνουμε Προτεστάντες; είπεν ο γερο-Παντελάκης. Μη χειρότερα!

- Εκεί, σας βεβαιώ, καταντά το πράγμα. Θέλετε να σας είπω τι πρεσβεύει η Εκκλησία μας περί γάμου και αγαμίας, ή να λέμε απλώς ιδικάς μας γνώμας «διδασκαλίας, εντάλματα ανθρώπων», «πλανώντες και πλανώμενοι»;

- Η Εκκλησία μας τι φρονεί.
- Αν θέλετε λοιπόν να μείνωμεν εντός του δόγματος, ιδού. Υποθέσατε ότι εγώ

σήμερον είμαι άγαμος και ότι αποφασίζω να μείνω άγαμος: ότι φεύγω την πόλιν, ότι αναβαίνω εις την κορυφήν του Υμηττού, όπου έχω ένα χωράφι κι εκεί κτίζω μίαν καλύβην, ενδύομαι τρίχινα μαύρα φορέματα ή σάκκινα ή σχοίνα, αδιάφορον, και ζω καλλιεργών την γην, ή τρέφομαι με χόρτα και προσεύχομαι, χωρίς να έρχωμαι εις συχνήν επικοινωνίαν με τους ανθρώπους. Τι σας πειράζω, σας;

Όταν αποδειχθεί ότι ενοχλώ σας ή τας γυναίκας σας ή τα κτήνη σας, τότε έχετε το δικαίωμα, σεις, η πολιτεία, σεις, η κοινωνία, να θέσητε νόμους περισταλτικούς εναντίον μου, να με τιμωρήσητε αυστηρώς. Ενώσω όμως δεν σας ενοχλώ, δύνασθε να με κατακρίνετε, να με σκώπτετε, να με περιφρονήτε, όσον θέλετε, να με εμποδίσετε δεν ημπορείτε.

Ούτως εγεννήθη ο μοναχικός βίος. Διότι, εννοείται, ότι, αν το κάμω εγώ, πιθανόν να με μιμηθεί και άλλος, και άλλος... Και ούτω κατ' ολίγον έγιναν τα μοναστήρια.

- Οι αρχαίοι, νομίζω, [ότι] δεν είχαν υποχρεωτικόν τον γάμον; υπέλαβεν ο κυρ

Γρηγοράκης.

- Δυνατόν να υπήρξαν κατά την αρχαιότητα πολιτεΐαι έχουσαι τοιούτους

νόμους, με χαρακτήρα κοινωνικόν και οικογενειακόν. Αλλ' αι πολιτεΐαι εκείναι είχαν και τον Καιάδαν, είχαν και το Βάραθρον. Τους αχρήστους τους εκρήμιζαν εκεί μέσα. Αι νεώτεραι όμως κοινωνΐαι, αι χριστιανικαί, πρώτην βάσιν έχουσι το αδέσμευτον της θελήσεως, την απόλυτον ελευθερίαν του ατόμου. Όπως υπάρχουν άτομα μη δυνάμενα να έλθωσιν εις γάμον (τοιούτοι είναι οι ασθενείς, οι ανάπηροι, οι αναφρόδιτοι και οι ανίκανοι προς εργασίαν), ούτω υπάρχουσι και άτομα μη θέλοντα να έλθωσιν εις γάμον. Και η ελευθερία της θελήσεως απαγορεύει να βιάσωμεν τους τοιούτους να νυμφευθώσι.

Το ζήτημα, βλέπετε, το περί γάμου και αγαμίας, είναι βαθύ, είναι έν των δυσκολωτέρων κοινωνικών ζητημάτων. Μην είμεθα βάρβαροι, μη θέλωμεν να επιβάλωμεν βίαν εις τους ανθρώπους. Τάχα απαντάτε σήμερον πολλούς εγγάμους να είναι ευχαριστημένοι από την τύχην των, ή βλέπετε να είναι εύκολος ο γάμος, ως έπρεπε να είναι, ως επιούσιος κοινωνικός άρτος, ως θεμελιώδης θεσμός; Πολλού γε και δει. Ή μήπως οι μόνοι άγαμοι σήμερον είναι οι καλόγηροι;

Ας καταστήσωμεν πρώτον τον γάμον δυνατόν διά τους επιθυμούντας να νυμφευθώσι, και ακολούθως έχομεν καιρόν ν' αναγκάσωμεν και τους μη επιθυμούντας. Ας ανοίξωμεν πρώτον την θύραν εις τους θέλοντας να εισέλθωσι, και κατόπιν βιάζομεν και τους μη θέλοντας.

Ταύτα λοιπόν· κι εκείνος όστις θα καταργήσει, είτε εν τη Ανατολή είτε εν τη Δύσει, την καλογηρικήν δεν εγεννήθη ακόμη. Ο Λούθηρος εις τα βορειοδυτικά της Ευρώπης, δεν θα ετόλμα να το πράξει, αν δεν ήτο καλόγηρος ο ίδιος και δεν επεθύμει να νυμφευθεί μίαν καλογραΐαν...

Τοιαύτά τινά, κυρ Θανάση, παραγγέλλει και ο Χριστός, καθώς φαίνεται και εις το Ευαγγέλιον, και μην ακούεις τας φλυαρίας των Διαμαρτυρομένων. Ο Χριστός είπεν: «Ο δυνάμενος χωρείν χωρείτω» και απεφάνθη ότι ο τελειότερος βίος δεν είναι δι' όλους, αλλά δι' εκείνους «οις δέδοται», εννοών την αγνείαν και την ακτημοσύνην, άτινα είναι η βάσις της μοναχικής πολιτεΐας.

Αλλά θα ειπείς ότι τώρα η καλογηρική εξέπεσε. Και τι δεν εξέπεσεν; Όλοι οι παλαιοί θεσμοί είναι καλοί, όλους τους ενόθευσεν η αμάθεια και η κακία.

Αλλά όσον και αν εξέπεσεν, όσον και αν εκπέσει ακόμη ο μοναχικός βίος, ποτέ, το επαναλαμβάνω, ποτέ δεν έχεις το δικαίωμα να εμποδίσεις τον άλλον να μένει άγαμος, να φύγει τον κόσμον και να φορέσει ράσα.

Το μόνον δικαίωμα το οποίον έχει η Πολιτεΐα, επίκουρος ερχομένη της Εκκλησίας, είναι ν' αναγκάζει τους καλογήρους, όσοι, αμνήμονες της δοθείσης ιεράς υποσχέσεως, φεύγουν τα μοναστήρια κι επανέρχονται εις τον κόσμον, να τους αναγκάζει, λέγω, να επιστρέψωσιν εις τα μοναστήρια.

- Α! Θεός σχωρέσ' τον πατέρα σ', ανέκραξεν ο Γρηγοράκης.
- Α! εδώ είμαστε, είπε και ο γερο-Παντελάκης. Μπράβο! μπράβο! καλά τα

είπες. Μα δεν πίνουμε ως τόσο και μια;

- Ας πιούμε.

Και συνέκρουσαν τα ποτήρια.

- Αλλοίμονό μας, επανέλαβε λείχων τα χείλη ο κυρ Γιάννης, καθόμαστε και

πίνομε κι έχουμε την αξίωση να λύσουμε όλα τα σπουδαία ζητήματα.

- Μα το πιστό κατεβάζει ιδέες, είπε ο κυρ Παντελάκης.
- Κατά το κεφάλι, είπε ο κυρ Γρηγοράκης. Στου φίλου μου του Θανασάκη τι

ιδέες θέλεις να κατεβούν;

- Λέγε εσύ, είσαι ασύδοτος, είπε ο κυρ Θανάσης.
- Βλέπω κι εγώ ότι σας εζάλισα, επανέλαβεν ο κυρ Γιάννης, μα ως τόσο δύο

λέξεις ακόμη, ειδικώς ως προς το μοναστηριακόν ζήτημα εις την Ελλάδα, διότι εδώ μας φέρει το συμπέρασμα το οποίον έβγαλα, περί περιορισμού των καλογήρων εντός των Μονών. Περί των μοναστηρίων εις την Ελλάδα, όπου είναι και η μεγαλυτέρα θρησκευτική παρακμή και ηθική έκλυσις, πολλοί πολλά είπαν και έγραψαν, αλλ' εγώ φρονώ ότι η μεγαλυτέρα αιτία της παρακμής των μοναστηρίων είναι η σκανδαλώδης ανάμειξις της Πολιτείας και των κοσμικών προσώπων εις τα καλογηρικά πράγματα. Και απόδειξις ότι ούτως έχει είναι αυτή αύτη η κατάστασις, καταμαρτυρούσα καθ' εαυτής, διότι εις την υπόδουλον Ελληνικήν χώραν είναι εις καλύτεραν σχετικώς κατάστασιν τα μοναστηριακά πράγματα. Διά να μη μακροηορώμεν λοιπόν, σας λέγω ότι εγώ φρονώ ότι η Πολιτεία, από κοινού μετά της Εκκλησίας, καλά θα κάμει να συγχωνεύσει όλα τα μοναστήρια εις σαράντα ή πενήντα, τα μεγαλυτέρα και σπουδαιότερα εκ των υπάρχόντων, όπου να συγκεντρώσει όλους τους μοναχούς. Των άλλων την περιουσίαν να μη την δημεύσει, όπως άλλοτε ιεροσούλως η Βαυαρική αντιβασιλεία έπραξεν, αλλά τα μεν ιδρύματα να μείνουν ως μετόχια των σαράντα ή πενήντα, διατηρουμένων ευπρεπώς και των ναών, το δε περίσσευμα, αν υπάρχει, να κατατίθεται εις κοινόν εκκλησιαστικόν ταμείον, προς βοήθειαν απόρων και ασθενών ιερέων και μοναχών. Εις δε τα σαράντα ή πενήντα κυριώτερα μοναστήρια να επιβληθεί, εννοείται, αυστηρά κοινοβιακή τάξις, αληθής βίος μοναχών. Πρώτον πρέπει ν' απαγορευθεί εις τας γυναίκας η εις τα μοναστήρια είσοδος, και μέχρις ενός μιλίου περιοχής η προσέγγισις του θήλεος. Θα ειπήτε, «όποιος θέλει, βρίσκει». Αδιάφορον τα μοναστήρια να μείνουν μοναστήρια, και ο μοναχός, ως άτομον, ενδέχεται ν' αμαρτήσῃ· έπειτα το μοναστήρι είναι το ταμπούρι του μοναχού, και τότε, όποιος θέλει, θα δύναται «να βαστάξει ταμπούρι». Το ουσιώδες είναι να μη εισβάλλουν κουμπάρες και κολληγισσες εις τους καθιερωμένους χώρους· έπαρχοι δε και έφοροι και δήμαρχοι με τες επαρχίνες και εφορίνες και δημαρχίνες να μη εισελαύνουν εις τα «αρχονταρίκια» και γυρεύουν «κόττα πίττα». Αυτά. Και προς τούτοις η προσευχή να γίνεται πλήρης, με όλα τα παλαιά τυπικά, με τας παννυχίδας και τους βαθείς όρθρους, με τας στιχολογίας και τα ψαλτήρια. και να επιβληθεί εις τους κοινοβιάτας ο κανών του μοναχού, και η κοινή τράπεζα, και η ακριβής νηστεία, και όλα. Αυτά εγώ φρονώ, και πιστεύω ότι η γνώμη μου είναι ως έγγιστα η ορθότερα.

- Συμφωνώ εις όλα, είπε ο Γρηγοράκης.

Ο γερο-Παντελάκης παρήγγειλε και άλλο εκατοστάρι, και αφού το έπιαν, εξήλθον και οι τέσσαρες και απεχωρίσθησαν. Είχε νυκτώσει ήδη.

* * *

Την νύκτα εκείνην, περί ώραν ενδεκάτην, όταν επέστρεψεν ο καλόγηρος εις το κελλίον του, ήρχισε να πλύνει το στόμα με άφθονον νερόν. Ησθάνετο αλλόκοτον τινα εντύπωσιν, ως γεύσιν και οσμήν χώματος, εις τους ρώθωνας και εις τα χείλη. Παράδοξον! Αληθεύει λοιπόν, η Γένεσις του Μωυσεώς λέγουσα: «και έπλασε Κύριος ο Θεός τον άνθρωπον χουν λαβών από της γης, και ενεφύσησεν εις το πρόσωπον αυτού πνοήν ζωής, και εγένετο ο άνθρωπος εις ψυχήν ζώσαν»; Και η γεύσις άρα και η οσμή της ανθρωπίνης σαρκός είναι ακόμη γεύσις και οσμή χώματος;

Και όμως δεν είχε παραβεί ακόμη όλα τα χρέη του ο πάτερ Σαμουήλ, τα χρέη τουλάχιστον του νεωκόρου. Ήτο πιστός και τίμιος υπηρέτης της εκκλησίας, οι επίτροποι το διεβεβαίουν τουλάχιστον. Και ως άνθρωπος κοσμίως διήγε, και ως μοναχός ακόμη καλά εφέρετο μέχρι της ημέρας ταύτης, όσον είναι δυνατόν να φέρεται καλά μοναχός κυλιόμενος εις τον κόσμον. Και την εσπέραν εκείνην είχεν υπάγει εις δύο οικίας, όπου θα ετελούντο βαπτίσεις, διότι αυτό ήτο το καθήκον του. Και εις τους γάμους ακόμη επήγαινε κομίζων το Ευαγγέλιον και τα ιερά άμφια, και όσα είναι χρέη του νεωκόρου, του υπηρέτου του ναού και υπηρέτου των ιερέων, όλα τα εξετέλει. Εις την εκκλησίαν προθυμότατα υπηρέτει τους ιερείς και τους επιτρόπους και τον λαόν, και εις τας οικίας των επιτρόπων ακόμη έκαμνε μικράς υπηρεσίας· υπηρέτει δε προθύμως και τας ευλαβείς κυρίας με τα πτερά των, με τες μυρωδιές των, με τα ριπιδιά των, διασχίζων συχνά τους στοίχους των, προσφέρων εις αυτάς καθίσματα, ακούων τα ευχαριστώ των, και ποτέ έως τώρα δεν ημάρτησεν, ειμή διά της ακουσίας επαφής της γινομένης εν ημέραις μάλιστα συρροής κόσμου, όπως την Μεγάλην Εβδομάδα, και εις άλλας εορτάς. Εκείναι δε εφάινοντο τόσοσιν αθώαι, τόσοσιν αγναί, και τόσοσιν αδιάφοροι! Προφανέστατα, ουδ' υπώπτευαν καν το ότι υπό το ράσον του μοναχού ήτο δυνατόν να κρύπτηται σαρκική τις ορμή. Και αι πλείσται δεν δυσηρεστούντο διά την ακουσίαν επαφήν, και όλαι σχεδόν δεν απέφευγον τον προς τους άνδρας συγχρωτισμόν. Εις τι ημάρτησεν ο καλόγηρος έως τώρα;

Και μήπως αυτόσ μονον ήτο καλόγηρος τάχα; Όλη η εκκλησία, κατά τας καθημερινάς, όταν δεν εισήρχετο λαϊκός τις να προσκυνήσει, ωμοιάζε με μοναστήριον. Δεξιά ίσταντο εις τον χορόν ο πατήρ Αρσένιος και ο αρχιμανδρίτης Γρηγέντιος, αριστερά ο προηγούμενος Παυλίνος και ο παπα-Αντώνης, εφημέριοι του ναού και οι τέσσαρες· τούτων ο τελευταίος είχε ποτε πρεσβυτέραν, αλλά τώρα είχε χηρεύσει, και δεν διέφερε κατ' ουσίαν των τριών ιερομονάχων συλλειτουργών του. Άλλοτε ήτο και ο παπα-Γιάννης, εφημέριος έγγαμος, αλλ' οι επίτροποι τον είχαν αποβάλει, δεν ήτο αρεστός εις αυτούς και εις την θέσιν του έβαλαν τον προηγούμενον Παυλίνον.

Ίσταντο και οι τέσσαρες εις τον χορόν, και το καθολικόν προσελάμβανε τότε σεβασμίαν όψιν λαύρας· ίσταντο κι εκοίταζαν από καιρού εις καιρόν προς την θύραν, μη τυχόν εισέλθει ενοριτίσά τις να «πάρει ευχήν», διότι ο εφημερευών, αν ετύχανε να είναι αυτόσ ο ενοριτής της προσερχομένης, ήτο ικανός να διακόψει τον εσπερινόν, διά να προφθάσει να της δώσει αυτόσ την ευχήν, φοβούμενος μη τυχόν οι άλλοι τρεις του πάρουν την ενοριτίσσαν. Και μετά τον εσπερινόν, όταν ήρχιζαν να λογομαχώσι περί διανομής εισοδημάτων, καταγγέλλοντες αλλήλους ως πλεονέκτας και άρπαγας, τότε πλέον ο ναός δεν είχεν όψιν λαύρας, αλλά (ήμαρτον, Κύριε!) χάβρας. Άλλο είδος χάβρας πάλιν, ήτο εκείνο το οποίοσιν απετελείτο εις την κατ' οίκους τελετήν Ευχελαίων, ότε οι

τέσσαρες εμοιράζοντο τας ευχάς, τας αιτήσεις και τα Ευαγγέλια και έλεγαν και απήγγελλαν όλοι συγχρόνως, ως να εβιάζοντο να διαπεραιώσωσι τον ασθενή μίαν ώραν αρχύτερα.

Και τι έπταιεν επί τέλους αυτός ο πτωχός καλόγηρος, αφού ήτο απλούς υπηρέτης των ιερέων; Αλλά τι έπταιον και οι ιερείς, αφού ήσαν υπηρέται των επιτρόπων; Οι επιτροποι, τους οποίους είχε ονομάσει τις φωτισβέστας, διά την μανίαν την οποίαν έχουν να σβήνωσι τα κηρία των προσκυνητών ημίκαυστα, οι επιτροποι, αφού έτρεχον και προσελιπάρουν τους ισχύοντας ίνα διορισθώσιν εις την θέσιν ταύτην, ως να επρόκειτο περί βιοποριστικού έργου, ενώ οι πλείστοι τουλάχιστον το αναδέχονται από κενοδοξίαν και ματαιότητα, τινές δε και από ζήλον ειλικρινή, οι επιτροποι εδέσποζον των ιερέων, των ψαλτών και του νεωκόρου. Οι επιτροποι έβγαλαν εσχάτως την μόδαν να τελώνται δύο λειτουργία, *α λα φράγκα*, και εις τας μικροτέρας εκκλησίας των Αθηνών, ως να ήσαν αι λειτουργίαι φουρνιές ή βαρκαδιές (οίκτηρον, Κύριε!). Οι επιτροποι εβίασαν με τούτο τους ιερείς, μη περισσεύοντος χρόνου, να πατώσι την συνείδησίν των διακωμωδούντες τα ιερά, και να λειτουργώσιν άνευ Μεσονυκτικού, άνευ Ωρών, σχεδόν άνευ Όρθρου. Κατήντησαν δε να περιφρονήσωσι το θεόπνευστον βιβλίον του ιερού Ψαλμωδού, κακοδοξία ήτις, και αν είχαν όλας τας αρετάς, ήρκει αυτή μόνη να τους απολέσει. Αυτά έβλεπεν ο πτωχός καλόγηρος, και εν συνειδήσει συγκρίνων τον εαυτόν του με τους ιερείς, οίτινες είναι αυτό δη τούτο ψυχών αχθοφόροι, τον έβλεπεν εκατοντάκις καλύτερον.

Και δεν είχεν άδικον.

Αλλά τι να είπει τις περί των αρχιποιμένων του περιουσίου λαού, αυτών οίτινες κουρεύουσι τα πρόβατα του Κυρίου, εις το πρότυπον βασιλείου; Αυτοί είναι οι μάλιστα υπεύθυνοι, και οι μόνοι, της παρούσης εκλύσεως. Αυτοί «χαρίν μισθαρίου και δοξαρίου» δεν είναι οι απεμπολήσαντες πάσαν ανεξαρτησίαν, πάσαν αξιοπρέπειαν, εις την πολιτικήν εξουσίαν; Αυτοί δεν είναι οι περιορίσαντες πάσαν αυτών την ενέργειαν εις την επίδειξιν και εις το τελετουργικόν μόνον; Και μήπως εκτελούσι τουλάχιστον και τους τύπους μετ' ακριβείας και ευσυνειδησίας; Τρέχουσιν εις τα μνημόσυνα κατά Κυριακάς, χαριζόμενοι εις την βλακώδη ματαιοφροσύνην αμαθών και χυδαίων ανθρώπων, ενώ γνωστόν είναι ότι τα μνημόσυνα κανονικώς γίνονται τα Σάββατα ή και τας καθημερινάς τας άλλας. Ανέχονται την περικοπήν όλων των ακολουθιών, καταργήσαντες σιωπηλώς παν τυπικόν εν τη εκκλησία. Αυτοί δεν είναι οι υπογράφοντες εγκυκλίους περί ορισμών και διατάξεων εκκλησιαστικών και είτε ασυστόλως πρώτοι αυτοί παραβαίνοντες τας εγκυκλίους εκείνας; Αυτοί δεν είναι οι τοςάκις εγγράφως απαγορεύσαντες πάσαν καινοτομίαν εν τη μουσική και είτε ηλιθίως ανεχόμενοι την θυμελικήν παρωδιαν, την καταρρυπάνασαν βαναύσως όλους τους ναούς της πρωτευούσης; Αυτοί δεν είναι οι δι' εγκυκλίων μεν απαγορεύοντες την τελετήν γάμων και βαπτίσεων κατ' οίκους, δι' οχημάτων δε τρέχοντες προς τελετήν γάμων και βαπτίσεων εις οίκους; Αυτοί δεν είναι οι στέργοντες την πληθύν των ιερομονάχων ως εφημερίους εις τας πόλεις; Και διά τίνα λόγον θα εσυγχωρείτο ο γάμος εις τους ιερείς, αν οι ιερομόναχοι δεν ήσαν προωρισμένοι διά τα μοναστήρια, όπου έχουσι δώσει ευχήν αγνείας και φυγής του κόσμου; Αυτοί, οι δοκούντες ευπαιδευτοι, δεν είναι οι ανεχόμενοι ν' ακούωσι τερατώδεις σολοικισμούς εν τη ιερά ακολουθία, και οι ίδιοι πολλάκις σολοικίζοντες^[1]; Αυτοί δεν είναι οι προχειρίζοντες εις ιερείς τα αμαθέστατα, τα φαυλότατα στοιχεία, ενδίδοντες μάλλον εις την πίεσιν του χαμοθίου ή τω Θεώ πειθαρχούντες; Τις δύναται να πιστεύσει ότι αυτοί είναι χρημάτων κρείττονες

και ότι δεν αληθεύει η περί σιμωνίας φρικώδης κατηγορία, όταν βλέπει τους αποθνήσκοντας εξ αυτών καταλείποντας βίον πολύν εις τους ανεψιούς; Και δεν είναι αυτοί, οι αρχιποιμένες του περιουσίου λαού του Κυρίου, οι περιερχόμενοι προς ενιαυσίαν κουράν τας κώμας και τας μονάς, όπου τηρούσιν εν ισοβαρεί αρμονία, ως δύο ισορρόπους δίσκους ζυγαριάς, γείτονας αλλήλων, την κοιλιάν και τον θύλακον; Και με τοιαύτας αρχάς, με τοιαύτα αισθήματα, με τοιούτον βίον, πώς είναι δυνατόν να ιθύνωσι καλώς τα της εν Ελλάδι Εκκλησίας; Και δεν είναι καιρός άρα να σκεφθεί η Μεγάλη του Χριστού Εκκλησία αν δεν συμφέρει ν' αποσύρει από της εν Ελλάδι ανηλικού αδελφής της το αυτοκέφαλον, το οποίον κατά συγκατάβασιν μόνον και υπό όρους παρεχώρησεν αυτή;

Ταύτα δεν τα εσκέπτετο όλα ο Σαμουήλ με την κεφαλήν του, αλλά τίς συγγραφεύς υπήρξεν όστις δεν υποκατέστησεν ενίοτε εαυτόν εις τας σκέψεις του ήρωός του; Με την άδειαν του αναγνώστου, παρενεβάλαμεν και ημείς ολίγας ιδέας ατομικάς μας εις τα αισθήματα του ατυχούς μοναχού. Σπεύδομεν δε να δηλώσωμεν ότι με τα ανωτέρω δεν προσβάλλομεν το κύρος της Εκκλησίας, αλλ' απλώς εκφράζομεν την λύπην μας διά την κατάστασιν των πραγμάτων.

* * *

Και όμως ο Σαμουήλ, αφού έπλυνε και έπλυνε το στόμα, και η αλλόκοτος εκείνη οσμή δεν εξηλείφετο, έπεσεν εις είδος αναπολήσεως βαθείας, και έβλεπεν, έβλεπε νοερώς το Κοινόβιον του, παρά την υπώρειαν του Αθω του γεραρού, του συστέλλοντος τας οφρύς και φέροντος εις την κεφαλήν πότε άσπρον κιουλάφι, πότε μαύρον καλυμμαύχιον· από του ύψους του οποίου καταφέρεται η τρικυμία με μυριάς βροντάς και με απείρων νυκτών σκοτιάν, και εις ου την κορυφήν η αστραπή δεν παύει να καλλωπίζει με ερύθημα την προαιωνίαν χιόνα, τείχος άρρηκτον καθ' ου στομώνονται τα οξύτερα βέλη του Φοίβου, και όπου το αέναον αστραποβόλημα είναι ως το ανοιγόκλεισμα του ακοιμήτου οφθαλμού της θείας Προνοίας. Και έβλεπε μίαν εαρινήν αυγήν, καθ' ην εψάλλετο ο όρθρος, ως σύνηθες, εις το καθολικόν του Κοινοβίου, και οι αδελφοί όλοι, υπέρ τους εκατόν, είχαν συνέλθει εις τον ναόν και ίσταντο ακίνητοι εις τα στασιδιά των, φορούντες όλοι τα επανωκαλύμμαυχα, τινές δε τα πολυσταύρια και τα σχήματά των, έβλεπεν, εις τον νάρθηκα έξω, την επί του τοίχου εξωγραφημένην αλληγορικήν εικόνα του μοναχού εσταυρωμένου, κατά μίμησιν του Δεσπότου Χριστού, και τους διαβόλους με τα ακόντια, με τα ξίφη, με τα τόξα των, όλους βάλλοντας, όλους κεντούντας τον μοναχόν, τανυσμένον επί του σταυρού του. Και συγχρόνως ενθυμείτο το νεκρώσιμον «ευλογητάριον», το ψαλλόμενον κατά τας κηδείας των μοναχών, «...οι τον Σταυρόν, ως ζυγόν αράμενοι, και εμοί ακολουθήσαντες εν πίστει». Και είτα αμέσως ανεπόλει όλην την νεκρώσιμον ακολουθίαν του Εξοδιαστικού των μοναχών, και έβλεπε τον νεκρόν τυλιγμένον, ραμμένον εις το ράσον του, ως βρέφος εσπαργανωμένον, με το πρόσωπον σκεπαστόν, με τους κοκκίνους σταυρούς κεντητούς επί του στήθους και επί των γονάτων, και ενθυμείτο τους στίχους του Αμώμου: «Ως γλυκέα τω λάρυγγί μου τα λόγια σου, υπέρ μέλι τω στόματί μου! Διά τούτο ηγάπησα τας εντολάς σου υπέρ χρυσίον και τοπάζιον. Και φυλάξω τον νόμον σου διά παντός εις τον αιώνα, και εις τον αιώνα τους αιώνος». Και ενθυμείτο τους αναβαθμούς τους ψαλλομένους: «Τοις ερημικοίς ζωή μακαρία εστί, θεϊκώ έρωτι πτερουμένοις». Και είτα εισήρχετο εις το

καθολικόν, και έβλεπε τους αδελφούς όλους ακινήτους κύκλω, και εγγύς των αγίων θυρών ίστατο νέος τις εικοσαετής, Ξανθός, μ' επανθούντα τον πώγωνα, ασκεπής, ανυπόδητος, σχεδόν γυμνός, με το υποκάμισον και την περισκελίδα, ίστατο ενώπιον της εικόνας του Δεσπότη Χριστού, με τας χείρας εσταυρωμένας κάτω νεύων, εν σχήματι μετανοίας και ταπεινώσεως. Και ηνοίγοντο τα βημόθυρα, κι εξήρχετο ο ιερεύς ο εφημέριος, αρτίως φορέσας την ιερατικήν στολήν όλην, με τα κεντητά Σεραφείμ επί του λείου λευκομετάξου του επιτραχηλίου, με το φαιλόνιον όλον ποικιλτόν με κλαδωτούς σταυρούς, ασκεπής την κεφαλήν, με το μέλαν επανωκαλύμμαυχον επί των ώμων, κρατών διά των χειρών υπό το φαιλόνιον τυλιγμένον το ιερόν Ευαγγέλιον, και ίστατο επί των βαθμίδων του εικονοστασίου. Και δεξιόθεν του χορού ήρχετο ο ηγούμενος, ο ανάδοχος του μέλλοντος να καρεί εις μοναχόν, όπως τον παραστατήσει κατά την τελετήν της κουράς. Και τότε ο πρώτος χορός έψαλλεν: «Αγκάλας πατρικάς, διανοίξαι μοι σπεύσον· ασώτως τον εμόν, κατηνάλωσα βίον». Και είτα ήρχιζαν αι ερωταποκρίσεις, εκείναι τας οποίας ησμενίζετο ν' αναμιμνήσκει σήμερα εις τον Σαμουήλ ο κυρ Γιάννης ο Μανάφτης, το *Τι προσήλθες αδελφέ; και τα λοιπά*. «Παραμένεις τω μοναστηρίω και τη ασκήσει μέχρι τελευταίας αναπνοής;» ηρώτησεν ο ιερεύς· και ο ζητών την κουράν δόκιμος απήντησε: «Ναι, του Θεού συνεργούντος, τίμια πάτερ».

Και πάλιν αυστηρώς ο ιερεύς επανέλαβε, προτρέπων τον δόκιμον να σκεφθεί ωριμότερον: «Βλέπε τίνι προσέρχη, τίνι συντάσση και τίνι αποτάσση». Και ο δόκιμος εβεβαίωσεν ότι δεν έρχεται «έκ τινος ανάγκης ή βίας, αλλ' εκουσία αυτού γνώμη». Και μετά ταύτα έγινε η τριπλή επίδοσις του ψαλιδίου, μεθ' ην ο ιερεύς έκειρε σταυροειδώς την κόμην του νεοφύτου, και είτα ήρχισε να εχειριζέι αυτώ ανά έν τα σημεία και τα ενδύματα του μοναχικού σχήματος, επιλέγων εις εκάστην επίδοσιν: «ο αδελφός ημών (ο δείνα) λαμβάνει το παλλίον, την ζώνην, τον ανάλαβον, τα πέδιλα, κτλ.». Και τότε ο τέως δόκιμος, ο ιστάμενος ημίγυμνος προ της εικόνας του Χριστού, ενεδύθη, παρουσία πάντων, τα σύμβολα του μοναχικού σχήματος. Και ο τέως Σπυρίδων (ή Σωτήριος, ή Στυλιανός, ή Σταμάτιος) μετωνομάσθη Σαμουήλ.

Μεθ' ο, τελεσθείσης της θείας ευχαριστίας, και του νεοφύτου μεταλαβόντος των θείων μυστηρίων, ο ηγούμενος διέταξε τον μάγειρον να ετοιμάσει τηγανίτες, και παρήγγειλεν εις τον κελλάρην να φέρει φιάλην ρακής, προς παράκλησιν των αδελφών. Καθόσον ούτος ήτο ο μόνος γάμος και η μόνη *χαρά* του μοναχού η επίγειος, και η αδελφότης έπρεπε να ευφρανθεί ευχομένη εις τον νεωσίτ' καρέντα μοναχόν: «Να είναι στερεωμένος και να ευαρεστήσει Θεώ και ανθρώποις».

Αυτά ενθυμείτο ο πτωχός Σαμουήλ, και ήτο ο πτωχός Σαμουήλ ο ίδιος, όστις τα είχε περάσει. Και την εσπέραν ταύτην επανήρχετο εκ του μικρού οικίσκου όπου κατώκουν εκείναι τας οποίας η γειτόνισσα η κυρα-Κώσταινα ωνόμαζε «παπαδιές». Εκεί είχεν εισέλθει περί την ενάτην ώραν, όταν είχεν επιστρέψει εκ των οικιών, όπου είχε συνοδεύσει διά τας βαπτίσεις τους ιερείς. Και εκεί εις τον μικρόν οικίσκον εύρε τας δύο ωχράς κόρας, την μίαν, την αναιμικήν, την ολίγον τι ραχιτικήν, την ασχημούτσικην, και την άλλην την ισχνήν, αλλά νοστιμούλαν. Εκεί ήτο και η μήτηρ των η υπερμεσήλιξ αλλά κοκκίνη ακόμη και όχι πολύ ζαρωμένη. Ήδη προ ενός έτους, ο καλόγηρος είχε συνδέσει ακουσίως τας σχέσεις ταύτας. Αυταί ήσαν πτωχαί γυναίκες κι εξενοδούλευαν, προσεφέροντο δε προθύμως να τον βοηθώσιν εις την καθαριότητα και τον ευτρεπισμόν του ναού, και ο πτωχός νεωκόρος έδιδεν εις αυτάς κάτι εκ του πενιχρού μισθού του κι εκ των τυχηρών του. Φυσικά, ο καλόγηρος δεν ηδύνατο ν' αποφύγει την συνδιάλεξιν μαζί των.

Γ'

Εκείναι δεν εστενοχωρούντο παντάπασιν εκ του σχήματος του μοναχού, υπερέβαινον ανά δύο τους σταθμούς του θάρρους, εφαινοντο ότι ανετράφησαν εις πόλιν (δόξα τω Θεώ) πρωτεύουσαν της Ελλάδος, όπου προλήψεις και «σκουριασμένες ιδέες» δεν επικρατούσι. Σιγά-σιγά ήρχισαν να παρεισδύωσι και εις το μικρόν κελλίον, όπου κατώκει ο καλόγηρος. Έπειτα, η μήτηρ των, η κοκκινοπρόσωπη και όχι πολύ ζαρωμένη, ήτο πάντοτε παρούσα. Είτα ήρχισαν να παραπονούνται ότι δεν εμβήκε και αυτός μίαν φοράν να πάρει έναν καφέ εις τον μικρόν οικίσκον των, τον έλεγαν ακατάδεκτον, και τα τοιαύτα. Τέλος ο καλόγηρος, διά να μην τον παραφορτώνονται, επήγε μίαν φοράν και τας επεσκέφθη, αλλ' είχεν απόφασιν να μη ξαναυπάγει. Είτα, επειδή τα παράπονα επετεινοντο, επήγε και δευτέραν φοράν και τρίτην, και ύστερον από δύο μήνας, κατήνησε να εισέρχηται δις της ημέρας. Αι δύο νέαι εφαινοντο τρέφουσαι προς αυτόν αδελφικά αισθήματα, ουδ' εδείκνυον την ελαχίστην δυσπιστίαν ή κακήν ιδέαν. Ο καλόγηρος, ο πτωχός, υπέφερε πολύ, ηνωχλείτο, επειράζετο. Ουχ ήττον ίστατο, δεν έπιπτε. Μέχρι της εσπέρας της Κυριακής, αφ' ης άρχεται η παρούσα απλή διήγησις, ουδόλως είχε πέσει. Την νύκτα δε αυτήν, ότε έμεινεν υπέρ τας δύο ώρας εις τον μικρόν οικίσκον, ήτο μόνον δευτέρα ή τρίτη φορά, καθ' ην εγίνετο νυκτερινή επίσκεψις. Έως τώρα είχε φυλαχθεί, και τούτο διότι, κατά τας ώρας μάλιστα αυτάς τας προ του μεσονυκτίου, ώφειλε να ευρίσκηται εις το κελλίον του. Η ενορία ήτο πολυπληθής, εάν δε τυχόν παρίστατο ανάγκη μεταλήψεως ψυχορραγούντος, ή βαπτίσεως βρέφους κινδυνεύοντος, ή και ευχής εις λεχώ αίφνης τεκούσαν ή άλλο τι τοιούτον, εις αυτόν οι ενορίται θ' απετεινοντο προς άνοιξιν του ναού και προς ζήτησιν ιερέως. Και αν δεν εύρισκαν τον νεωκόρον εις το κελλίον;

Την νύκτα δε αυτήν, αφού είπαν πολλά με τας νεάνιδας και όχι ολίγα με την γραίαν, αι δύο αδελφαί του διηγήθησαν ότι η πλαγινή των, η κυρα-Κώσταινα, τας υποβλέπει, ότι φλυαρεί εναντίον των πολλά, και ότι τολμά να κακολογεί και αυτόν, τον καλόγηρον· όλα ταύτα, έλεγαν, από την ζήλιαν οπού είχε, βλέπουσα τας αθώας σχέσεις των. Αθώας σχέσεις των! Βεβαίως, το εφρόνει εν συνειδήσει ο καλόγηρος, το εφρόνουν και αυταί. Αλλ' εις τι ημάρτησαν τάχα; Μήπως δεν εφέροντο καλά; Και όμως η γραία, η όχι πολύ ερρυτιδωμένη, είχε την εσπέραν εκείνην ερυθροτέρας του συνήθους τας παρειάς, ιδού διατί. Αφού είχε καλέσει τον καλόγηρον, ειπούσα αυτό μυστηριωδώς ότι κάτι είχαν να του πουν τα κορίτσια (και το κάτι ήσαν τα αφορώντα την γειτόνισσαν, την κυρα-Κώσταινα), εφρόντισε ν' αγοράσει ολίγον ρητινίτην, διά να κεράσουν τον επισκέπτην. Έπιε και αυτή ενάμισυ ποτηράκι (διό και αι παρειαί της έλαβον χρώμα τρίγλης ζεστής και αι ρυτίδες της έτι μάλλον ωλιγόστευσαν) έπιε και ο καλόγηρος δύο, έπιαν και τα κορίτσια από μισό. Ο καλόγηρος την εσπέραν εκείνην ήκουε τι του έλεγαν αι δύο αδελφαί μάλλον με τους οφθαλμούς παρά με τα ώτα. Εκοίταζε τα χείλη δί'ων εξήρχοντο αι λαλιαί, τα εκοίταζεν ως να ήθελε να ροφήσει τας λέξεις και να γλείψει και τα χείλη, εξ'ων απέρρεον. Του εφαινετο ότι αι λέξεις εκείναι είχαν σημασίαν άλλην, άρρητον, όχι την εκφραζομένην, την κοινήν. Απήντα δε εική, διά κοινών τόπων και μονοσυλλάβων. Αι δύο αδελφαί εφαινοντο σχεδόν ωραία υπό το φως της λυχνίας. Της μιας μάλιστα, της νοστιμούλας, έλαμπε το ύπωχρον χρώμα, το ηλώδες και μελιχρόν. Και αι δύο είχαν γίνει ζωηρότεραι διά της συναναστροφής και διά του ολίγου οίνου. Έπειτα αι διάφοροι κινήσεις των μυώνων του προσώπου, τα μειδιάματα, αι γέλωτες, αι στάσεις, και αι

χειρονομία, επί πάσι δε το ατημελές της οικιακής περιβολής, όλα συντέεινον εις το να φαίνωνται άλλαι, αγνώριστοι. Η μεν Ελπινίκη είχε τας ωλένας γυμνάς μέχρι του αγκώνος κι εφόρει λεπτόν, λευκότατον σάκκον, της δε Κατίνας, της νοστιμούλας, έτυχε να λείπει το επάνω κομβίον του λευκού περιστηθίου της, το δε υποκάμισόν της ήτο άνευ περιλαιμίου, και εντεύθεν εφαινετο γυμνός ο τράχηλός της και μέρος του στήθους της.

Η γραία εν τοσούτω είχε παρατηρήσει ότι ο πάτερ Σαμουήλ είχεν εξερεθισθεί εκ της εγγύς επαφής και ομιλίας μετά των δύο νεανίδων, και αίσθημα αορίστου φόβου εξηγέρθη παρ' αυτή. Δεν ήσαν τα κορίτσια της τέτοια, όχι. Αυτή «εξηγοράζετο τον καιρόν» απλώς, ευρίσκουσα μικρόν συμφέρον εις την φιλίαν του καλογήρου, και περιπλέον είχε διατεθεί συμπαθώς και φιλοφρόνως προς αυτόν, ως πολλαί πολλάκις γυναίκες διατίθενται φιλανθρώπως, μεθ' αγνότητος, αν όχι μετ' αφιλοκερδείας, προς τους *μπεκιάρηδες*, τους μη έχοντας εστίαν και οικογένειαν εν Αθήναις, και ζώντας μονότονον βίον εις έν ψυχρόν δωμάτιον, όπου πληρώνουσι δεκαπέντε ή είκοσι δραχμάς ενοίκιον, απλώς διά να μη κοιμώνται εις το ύπαιθρον τον χειμώνα. Αλλ' οι μεν «εργένηδες» οι κοσμικοί, οι πολίτες, καθώς έλεγεν η γραία Τασού, δεν είναι και τόσοσιν άξιοι οίκτου, διότι οι πλείστοι αυτών έχουσιν ως οικογένειαν την αγοράν όλην και ως εστίαν το προσήλιον, διημερεύοντες εις καφενεία, οινοπωλεία και άλλα χειρότερα μέρη. Εις τον καλόγηρον όμως απηγορεύετο και πάσα τοιαύτη τέρψις ή αναψυχή. Αυτός ώφειλε να οικουρεί ή να ευρίσκειται παντού όπου τον εκάλουν οι ιερείς. Διά τούτο η παρήλιξ γυνή με τα κόκκινα μάγουλα ειλικρινώς τον ελυπείτο, και τον είχε πονέσει, ως έλεγε. Ποτέ δεν είχε περάσει από τον νουν της ότι ήτο δυνατόν «να τα πετάξει» ο πάτερ Σαμουήλ, ν' αρπάξει την μίαν των θυγατέρων της και να φύγει νύκτωρ μετ' αυτής, νυμφευόμενος αυτήν με στέφανον ή χωρίς στέφανον, με παπά ή χωρίς παπά. Αλλαι μητέρες ίσως ήσαν ικαναί να χωνεύσουν με την συνείδησίν των έν τοιούτον πραξικόπημα. Αυτή όμως, ας ήτο και αμαθεστάτη, ας μην είχε σαφές και ισχυρόν το θρησκευτικόν αίσθημα, εν μέσω της κοινωνικής και εκκλησιαστικής ελεεινότητος, ήτις πανταχόθεν μας περιβάλλει, ουχ ήττον δεν θα το εχώνευε ποτέ. Επ' ουδενί λόγω [δεν] θα έστεργε να φαίνεται ως «αφωρισμένη» εις τον κόσμον. Εγνώριζε μίαν γυναίκα από άλλην συνοικίαν της πόλεως, της οποίας μία των θυγατέρων είχε πάρει έναν καλόγερον. Τρομάρα της! Σώσον, ελέησον, Κύριε! Μετά την εις τον παράνομον γάμον συγκατάθεσιν, η γυνή εκείνη της εφαινετο άλλη, ως να ήλλαξεν υπόστασιν, ως να μην ήτο η ίδια πλέον. Της εφαινετο ως «αφωρισμένη» πράγματι. Η πομπιωμένη! δεν εντράπηκε!... Τα μάτια της είχαν αγριότητα, το πρόσωπόν της ήτον ως πρησμένον με χρώμα στάκτης, και το σιαγόνη της είχε στραβώσει, ως να είχε πάθει τίποτε από κανένα ζωτικόν. Ο πάτερ Σαμουήλ, όστις ποτέ δεν άφηνε τα καλογηρικά του, της είχε διηγηθεί δι' ένα «παράδελφόν του», όστις προ ετών ήτο διάκονος εις μίαν των μονών του Αγίου Όρους. Είτα φυγών τον Άθω, ήλθεν εις τας Αθήνας, όπου αίφνης μίαν πρωίαν τον βλέπει με τα γένεια ξυραφισμένα, με καπέλον και με φράγκικα. Αν ήτον άλλος, δεν ήθελε τον γνωρίσει, αλλ' ο πάτερ Σαμουήλ τον ήξευρε καλά. «Τι έπαθες, πάτερ Συμεών; Σε καλό σου! Τι σου ήρθε, βρε αδερφέ;» «Τι να κάμω, εντρέπεται κανείς να γυρίζει με τα ράσα, μέσα στον κόσμο!» «Και δεν ήξευρες να πας στη μετάνοιά σου, καθώς μου έχεις πει;» «Εκαστος έχει τον κρίνοντα αυτόν... » Μετά τρεις ημέρας μανθάνει ότι ο Συμεών ούτος είχε νυμφευθεί. Ο πάτερ Σαμουήλ ηπόρησε πώς ευρέθη ιερεύς να τον στεφανώσει, και διηρωτάτο καθ' εαυτόν αν ο τοιούτος ιερεύς εξ αγνοίας άρα ή εν γνώσει το έπραξεν. Αλλ' εις επίμετρον, μανθάνει ότι ο γάμος δεν ετελέσθη κατά το δόγμα της Ανατολικής Εκκλησίας.

Είς εκ των ευαγγελικών λεγομένων, των βοσκόντων ανά το πλήρες ουλών και τραυμάτων σώμα της Ανατολής, είχε τελέσει τον γάμον. Ο πρώην καλόγηρος είχε προσκολληθεί εις τινά λέσχην, παρά την πύλην του Αδριανού, και έζη περιλείχων κόκκαλα πλησίον των. Ο πάτερ Σαμουήλ εσταυροκοπήθη πολλάκις και με τας δύο χείρας. Ούτως άρα το πονηρόν πνεύμα, το απελθόν κατ' αρχάς εκ του ανθρώπου εκείνου, επήγε και ηύρεν «άλλα επτά πνεύματα πονηρότερα εαυτού», και επιστρέψαν εγκατεστάθη οριστικώς εις την καρδίαν του. Φείσαι, Κύριε!

Τα ενθυμείτο, όσα είχεν ακούσει από τον καλόγηρον, η γραία, ότε αυτός ηγέρθη να υπάγει να κοιμηθεί, κι εκείνη, χωρίς να κρατεί λύχνον, τον προέπεμψεν έως την θύραν. Αι δύο κόραι έμειναν εντός του οικήματος, εις τον μυχόν του δευτέρου θαλάμου, όπου εγένετο η συναναστροφή. Εκεί, εις το σκοτός, η γραία επήγε παραπολύ σιμά εις τον καλόγηρον, και ως ήτο αναμμένη από τον ολίγον ρητινίτην, κάτι ήρχισε να ψιθυρίζει εις το ους του λόγια σχεδόν ασυνάρτητα, εξ ων ο καλόγηρος αντελήφθη μόνον την κινδυνώδη φράσιν: «...έχασες τα νιάτα σου!» Διατί άρα η παρήλιξ γυνή με τας κοκκίνας παρειάς επήγε τόσον σιμά εις τον καλόγηρον, και διατί τα έλεγεν αυτά; Ίσως... διά να προασπίσει τας κόρας της, τας οποίας ήθελε τιμίας και αμέμπτους. Αλλ' η ασπίς ήτο έμψυχος και είχε σάρκα και αίμα. Όταν ο καλόγηρος, με αίσθημα μελαγχολίας και μονώσεως, την εκαληνύκτισεν, η γραία Τασού ακουσίως του έσφιγξε την χείρα. Και η πνοή της ευσάρκου παρήλικος του έκαie την παρειάν... Και ο προκύπτων εκ της μανδήλας βόστρυχος της κόμης της έψαυσε το μέτωπον. Τόσον μόνον. Και ότε ο καλόγηρος απήλθεν εις το κελλίον του, πλησίον του ναού, είχεν εις το πρόσωπον επί πολλήν ώραν την αίσθησιν της επιψάυσεως της σαρκός και ωσφραίνετο ως οσμήν χώματος, ως εξ ανασκαφέντος τάφου προς ανακομιδήν οστών. *Γη ει και εις γην απελεύση.* Και αυθορμητώς ήρχισε να πλύνει το στόμα, το πρόσωπον και τας χείρας του. *Και έπλασεν ο Θεός τον άνθρωπον χουν λαβών από της γης.*

Κόλασις εδώ, Κόλασις κι εκεί! Σκώληξ ακοίμητος και πυρ αιώνιον! Γέεννα! Κλαυθμός και βρυγμός των οδόντων!

Μετά την πρώτην οπτασίαν των μοναστηριακών αναμνήσεων, των κοκκίνων και κυανών υέλων των θυρίδων του βυζαντινού ναού, των υποσκοτεινών χιβάδων, των εξωγραφημένων εις τους τοίχους μελαγχολικών Αγίων, των κυανών καπνών του θυμιάματος, των χρυσοκεντήτων ποδιών, των εικόνων με τα αργυρά και χρυσοκαπνισμένα «υποκάμισα», των αργυρών και χρυσεγγλύπτων λειψανοθηκών, του κοκκινίζοντος διά των θυρίδων στερεώματος, μυστηριώδους λυκαυγούς, της ροδιζούσης ανατολής, των στρουθίων των κελαδούντων εις τα φυλλάματα γιγαντιαίων κυπαρίσσων, της γενναίας φύσεως και του κλίματος, των ατελευτήτων δασών της καστανέας, επανήρχοντο πάλιν εις την φαντασίαν του αι δύο μικραί νεάνιδες με τα χωρά πρόσωπα, με την λευκήν ατημελή περιβολήν των, με το πλέξιμόν των κρεμάμενον από του τραχήλου, με τους ισχνούς βραχίονας και τας λεπτάς χείρας, με τα κονδυλένια δάκτυλα, με τους λευκούς λαιμούς των, με τους υγρούς οφθαλμούς, με τους κυανούς κύκλους ολόγυρα, με τα αθώα και τρυφερά βλέμματά των. Επανήρχοντο και ήθελον διά της βίας να λάβωσι κατοχήν της καρδιάς του. Αλλά παράδοξον! Η γραία, η αγωνιζομένη να προασπίσει την αρετήν των, ως έμψυχος ασπίς, εγένετο τότε διά μιας, διά τον πτωχόν καλόγηρον, ασπίς και βασιλίσκος, ωρθούτο φοβερά, ύψωνε την κεφαλήν, συνεστρέφετο, εσύριζε κι εζήτηι να τον δαγκάσει εις το στόμα του... το οποίον απέπνεεν οσμήν χώματος κι επιψάυσεως σαρκός.

Και ένθεν και ένθεν αυτής αι δύο κορασίδες εγίνοντο αμυδραί, αόριστοι, ημίζοντο, ελάμβανον ύπαρξιν ονειρώδη, μετεμορφούντο όλως. Και μετ' ολίγον επεφαίνοντο φύουσαι μικρά πτερύγια εις τους ώμους, αι χείρες των εγίνοντο άφαντοι, οι λαιμοί των ελεπτύνοντο, εμηκύνοντο, τα πρόσωπά των ωξύνοντο, εγίνοντο ρύγχη, μετεμορφούντο εις δράκοντας απειλητικούς. Και εις το μέσον των η γραία μετέβαλλε πάλιν μορφήν, ήνοιγε το στόμα της ως φρέαρ, τα μέλη του σώματός της εξηλείφοντο, εγίνετο όλη στόμα, στόμα χάσκον και έτοιμον να καταπίει. Αυτή ήτο η πύλη της Κολάσεως, κι εκείναι οι δύο δράκοντες οι αγρυπνούντες μη τις των αμαρτωλών εξέλθει της Γεέννης.

Ο καλόγηρος ετινάζετο φρίσσων επί της κλίνης του, εξύπνα τρέμων, και πάλιν εβυθίζετο εις νάρκην και κάρωσιν. Και έβλεπε την κλίμακα την μυστικήν, δι' ης ανέρχονται οι μοναχοί εις τα άνω, εις την νήψιν, εις την θεωριαν, εις τον Παράδεισον. Κι έβλεπεν εις τον αέρα τας σκοτεινάς μορφάς των δαιμονίων, όσα εμποδίζουν τους μοναχούς να φθάσωσιν εκεί επάνω. Έβλεπε την ιδίαν ψυχήν του αγωνιώσαν, φεύγουσαν, μη δυναμένην ν' αναβεί, κινδυνεύουσαν να κρημισθει εκεί κάτω, εις το στόμα της γραίας. Κι έβλεπε κατά σταθμούς επάνω τα φοβερά λογοθέσια, με τας τρυτάνας, με τας γιγαντιαίας βίβλους ανοιγομένας, κρατουμένας από αγγέλους συμπαθείς, και τους δαίμονας έλκοντας λυσσωδώς τας τρυτάνας προς τα κάτω. Κι έβλεπε παμπόλλους μοναχούς πίπτοντας από διαφόρων βαθμίδων της ουρανομήκουσ κλίμακος. Και ώκτειρε τους δυστυχείς εκείνους, και αυτός με τρεμουλιαστά κνήμας και με ασθενείς χείρας προσεπάθει εναγωνίως να κρατηθεί επί των κάτω βαθμίδων. Αλλ' αίφνης έν σκοτεινόν δαιμόνιον, έχον εις το πρόσωπον τους χαρακτήρας της μιας των δύο νεανίδων, εναέριον φοιτήσαν, τον ήρπασε μανιωδώς από το κράσπεδον του ράσου του, και με όλας τας δυνάμεις του ετράβα, ετράβα επιμόνως να τον κατακρημνίσει. Ολίγον ακόμη και αι τρεμουλιασμένα χείρες του θα εξεπιάνοντο από την ανωφερή δοκόν της κλίμακος. Αλλ' αίφνης εξύπνησε μετά νευρικού ανατιναγμού.

- Κόλασις εδώ, Κόλασις κι εκεί! εψιθύρισε ποιήσας το σημείον του Σταυρού ο μοναχός.

.....
.....

Την επαύριον προ μεσημβρίας, ο μοναχός Σαμουήλ μετέβη εις την αρχιεπισκοπήν, όπου έμεινε περί την ημίσειαν ώραν. Ακολούθως αφού ηρίστησε, περί την δειλήν, επεσκεφέθη την μίαν μετά την άλλην τας οικίας των επιτρόπων και των ιερέων του ναού. Είτα καλέσας μυστηριωδώς ένα γείτονα έχοντα κάρον, σχολάσαντα ενωρίς, του είπε ολίγας λέξεις, τας οποίας εκείνος μετ' εκπλήξεως ήκουσε.

- Και γιατί τέτοια ώρα, γέροντα; τον ηρώτησε.
- Θέλω να μη με μάθει κανείς, απήντησεν ο Σαμουήλ, και, σε παρακαλώ, να μην εβγεί απ' το στόμα σου.
- Και ξέρουν χαμπάρι οι πιτρόποι; ηρώτησε πάλιν ο άνθρωπος.
- Μη σε μέλει, εγώ είμαι συνεννοημένος.
- Και τι ανάγκη τον έχεις τον κόσμο, αν σε ιδούν τάχα κιόλας; επέμεινεν ο έχων το κάρον.

- Ε! Δεν έχω ανάγκη τον κόσμο, έχω όμως ανάγκη τον εαυτό μου. Εγώ το ξέρω

πλέον.

Ο άνθρωπος δεν εφαινετο πεισθείς.

- Αν δε βαριέσαι, σύρε να ρωτήσεις στο σπίτι του επιτρόπου του κυρ Γιάννη

του Ρηγίτσα, για να βεβαιωθείς. Σε παρακαλώ μόνον, μην κάνεις λόγο αλλού πουθενά έως αύριο.

Ο έχων το κάρον απεμακρύνθη, νεύσας διά της κεφαλής ότι θα υπάγει και θα τηρήσει το μυστικόν.

Μετ' ολίγας στιγμάς, εφάνη η γραία Τασού ο εφιάλτης της προλαβούσης νυκτός.

- Πώς δε σε είδαμε σήμερα, Σαμουήλ; του λέγει.
- Τι να κάμω; Είχα δουλειές κι έτρεχα, απήντησε ψυχρώς ο καλόγηρος.
- Πού πήγες;
- Πήγα στη μητρόπολη, κι αλλού, κι αλλού.
- Πού αλλού;
- Εδώ, εκεί, είπεν αθύμως ο καλόγηρος.
- Τι πήγες στη μητρόπολη; Είναι καμμιά δουλειά;
- Άλλη φορά σου λέγω, είπεν αλλού βλέπων ο καλόγηρος.
- Έχεις, βλέπω, μυστικά, Σαμουήλ, είπεν η κοκκίνη γραία.
- Τι μυστικά, βλοημένη, να έχω;... μα ως τόσο... άλλη φορά τα λέμε.

Την ιδίαν στιγμὴν επέστρεφεν ο έχων το κάρον. Ένευσε μακρόθεν εις τον καλόγηρον ότι επήγγεν εις την οικίαν του επιτρόπου, ότι επληροφορήθη και δεν είχε πλέον καμμίαν υποψίαν.

- Μου είπαν ότι επαρέδωκες, είπε διά της φωνής, και είσαι νέτος.
- Σιουτ! ένευσε διά του δακτύλου εις το χείλος ο καλόγηρος.

Η γραία ήκουσε την λέξιν του ανθρώπου, και έσπευσεν ευθύς ως απεμακρύνθη ούτος να ερωτήσει τον καλόγηρον:

- Τι επαρέδωκες, Σαμουήλ; Τι σου λέγει αυτός; Τι είσαι νέτος;
- Δε λέει τίποτε, βλοημένη, απήντησεν ο καλόγηρος. Τάχα πως... παραδίνω...

δίνω λογαριασμό για το κερί της εκκλησιάς... εις τους επιτρόπους, κάθε μήνα.

- Σαν αλλοιώτικος μου φαίνεσαι σήμερα, είπεν εν υποψία η κοκκίνη γραία. Μη

σου ήρθε καμμιά ιδέα να μας φύγεις, Σαμουήλ;

- Να σας φύγω; Όχι! είπεν εντόνως ο καλόγηρος.
- Κοίταξε, μη σε χάσουμε, γιατί σ' εμάθαμε, καημένε Σαμουήλ, και θα μας

κακοφανεί πολύ.

- Τι λες, βλοημένη;... Δεν σου λέω, ημπορεί να φύγω, ύστερα από καιρό...

καθώς πολλές φορές σου είπα... μα εύκολα δεν φεύγει, βλέπεις, κανείς.

- Γιατί σ' επονέσαμε και μας πόνεσες, προσέθηκεν η γραία.
- Αλήθεια, είπεν ο Σαμουήλ. Ας είστε καλά. Μα, καλόγερος, βλέπεις, δεν

μπορεί παρά να πάει στη μετάνοιά του μια μέρα...

- 'Υστερ' από κάμποσα χρόνια, σα γεράσεις, Σαμουήλ.
- 'Όποτε είναι θέλημα Θεού.

Η γραία εσιώπησεν επ' ολίγας στιγμάς και είτα είπε:

- Τι όμορφα που περάσαμε ψες το βράδυ! Τα κορίτσια ευχαριστηθήκανε πολύ

απ' τη συναναστροφή σου... Πότε πάλι θα μας έρθει, Σαμουήλ;

- Ε! καμμιά βραδιά πάλι, να περάσουν ημέρες.

Και η γραία, ιδούσα ότι η Κώσταινα την κατασκόπευεν απ' αντικρύ με την μικράν ηλακάτην της, απεμακρύνθη.

* * *

Την βαθείαν νύκτα, κοντά τα μεσάνυκτα, εκρούσθη η θύρα του μικρού κελλίου.

- Καλόγερε! Πάτερ Σαμουήλ!

Απάντησις δεν εδόθη.

- Σαμουήλ! Πάτερ Σαμουήλ! Καλόγερε!

Ουδέν σημείον ότι άκουσαν έσωθεν την επίκλησιν. Φως εις το παράθυρον δεν υπήρχε.

- Κάτι βαριά εκοιμήθηκε απόψε ο καλόγερος, είπεν ο κρούων την θύραν. Να

μην το είχε τάχα των Κτιτόρων^[2];

Και ύψωσε τον φανόν ον εκράτει προς το παράθυρον του κελλίου, εφωτίσθη δε τότε η όψις του, μεσήλικος ανδρός, ευτραφούς με ψαλιδισμένον το γένειον. 'Ητο αυτός ούτος, ο κυρ Γιάννης Μανάφτης· εξηκολούθησε να κρούει θορυβωδώς την θύραν ως και το παράθυρον του ισογείου οικήματος, υποψιθυρίζων με τους οδόντας:

«Τι προσήλθες, αδελφέ;» και πάλιν ήρχισε να φωνάζει δυνατά.

Αι φωναί και αι κρούσεις του κυρ Γιάννη έσχον αποτέλεσμα το να τρίζει ελαφρώς έν παράθυρον γειτονικής οικίας, να διανοιγεί, και μία κεφαλή να προβάλει διά του ανοίγματος. Ο κυρ Γιάννης ήκουσε τον ελαφρόν τριγμόν, εστράφη, και διείδεν εις το σκότος την επιφανείσαν κεφαλήν.

- Τι να έγινεν ο καλόγερος; ηρώτησε, μην επήγε πουθενά;
- Τι τονε θέλεις; ηρώτησε γυναικεία φωνή.

'Ητο η γειτόνισσα η Κώσταινα, άνευ της ηλακάτης, ήτις, κοιμωμένη από της ογδός, είχε χορτάσει τον ύπνον, κι εγερθείσα, ήλθεν εις το παράθυρον να ιδει και ν' ακούσει. Ο κυρ Γιάννης απήντησεν:

- Η πεθερά μου κινδυνεύει, και είναι ανάγκη να την μεταλάβουμε. Αλλά δεν

ξέρω πού να είναι ο καλόγερος.

- Θα είναι στις παπαδιές, απήντησεν ετοιμώς η Κώσταινα.
- Ποιες παπαδιές; ηρώτησε μετά προσποιητής απορίας ο κυρ Γιάννης.

Η κυρα-Κώσταινα δεν απήντησεν απ' ευθείας, αλλά μετά βραχείαν σιγήν επανέλαβε:

- Ποιος ξέρει αν δεν τον έχουν κρυμμένον μέσα οι παπαδιές, μην τονε ζηλέψει

κανείς και τονε πάρει.

- Τι παπαδιές; Δεν καταλαβαίνω τι μου λες, κυρά, είπε ο κυρ Γιάννης, όστις τουναντίον είχε εννοήσει εξ αρχής, διότι κάτι ήξευρε περί της σχέσεως την οποίαν υπηνίσσετο η από του παραθύρου γυνή.

- Θα είναι χωσιά σου λέω, επέμεινε η Κώσταινα. Βρόντα εκεί (δείξασα την

θύραν της γραίας Τασούς) να μάθεις.

- Δεν μπορώ να βροντώ στα ξένα σπίτια, είπε ο κυρ Γιάννης.
- Μεγάλη προσβολή θα τις κάμεις! είπε η Κώσταινα· δεν ξέρεις, καλέ, να

καμωθείς, να βρεις αφορμή πως τάχα, επειδή δε βρήκες τον καλόγερο, πίστεψες πως θα πήγε κάπου σε κανένα εξωκλήσι, και θέλεις να ρωτήσεις τη γριά, μην της άφησε το κλειδί της εκκλησιάς, ωσάν κλησάρισα που είναι;

Ο κυρ Γιάννης ο Μανάφτης εθαύμασε το σχέδιον της γυναικός. Εν τούτοις εδίσταζε να το βάλει εις την πράξιν.

- Θα πάγω καλύτερα, είπε, αφού επί στιγμήν εσκέφθη, να βροντήξω την πόρτα του παπα-Παυλίνου, που κάθετα δω κοντά. Θαρρώ να είναι εφημέριος, κι ίσως να έχει ο ίδιος το κλειδί, αν λείπει ο καλόγερος. Τέλος πάντων, ό,τι είναι, θα ξέρει.

Και ως είπε, έκαμεν. Ο παπα-Παυλίνος, εφημέριος ων, ευρέθη έχων το κλειδιόν της εκκλησίας και απελθών μετέδωκε την κοινωνίαν εις την ψυχορραγούσαν. Ο κυρ Γιάννης εντράπη να ερωτήσει τον ιερέα διατί το κλειδιόν ευρέθη, εξαιρετικώς την εσπέραν εκείνην, εις χείρας του, και τι έγινε ο καλόγηρος. Μόνον δε το πρωί έμαθε, μεθ' όλης της γειτονιάς ό,τι ο καλόγηρος είχε αναχωρήσει την εσπέραν εκείνην, παραιτήσας το επάγγελμα του νεωκόρου.

* * *

Την δεκάτην ώραν της νυκτός, ο άνθρωπος με το κάρον είχε έλθει έμπροσθεν του κελλίου. Ο πάτερ Σαμουήλ είχε ετοιμάσει, άμα ενύκτωσεν, όλην την πενιχράν αποσκευήν του, και αφού την επεβίβασεν εις το κάρον, ανέβη και αυτός. Εξεκίνησαν διά τον Πειραιά. Όλη η συνοικία εκοιμάτο, και κανείς δεν τους είδεν, εμμή τινες αγυιόπαιδες, οίτινες υπέθεσαν ό,τι ο καλόγερος επήγαιεν εις κανέν εξωκλήσιον.

Δεν είχε ενδώσει εις τας πιέσεις των επιτρόπων, όπως μείνει επ' ολίγας ημέρας, μέχρις ου εύρωσι διάδοχόν του. Εβιάζετο να φύγει φοβούμενος μήπως μετεμελείτο την επαύριον. Από της πρωίας εζήτησεν εκκλησιαστικόν διαβατήριον από την αρχιεπισκοπήν. Οι επίτροποι κατεθλίβησαν διά την αναχώρησίν του.

Επεβιβάσθη εις το πρώτον ατμόπλοιο, το αποπλέον διά την Θεσσαλονίκην, και με αίσθημα ανακουφίσεως, διά το οποίον ηπόρει και αυτός, επέστρεψεν εις τον Αθωνα, εις την μετάνοιάν του.
